

Az élelmezési paradoxon

Az élelmezésbiztonság és az élelmiszer-pazarlás globális összefüggései

Szerző: Ecker Klaudia PhD hallgató, Zachár János PhD hallgató / Kaposvári Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Az élelmiszer-pazarlás problémájának súlyosságát az is mutatja, hogy az utóbbi években a közvélemény, a tudományos és politikai dialógus szerves részét képezi. A növekvő népesség élelmiszerszükséglete, a bizonytalan élelmezésbiztonsági körülmények, valamint az ellátási lánc anomáliái miatt jelenlegi becslések szerint világszerte az emberi fogyasztásra előállított élelmiszer körülbelül egyharmada kárba vész. Bízató azonban, hogy megoldás keresésében nem csupán a kormányzati és non-profit szereplők, hanem a globális piac érintettjei is kiveszik a részüket.

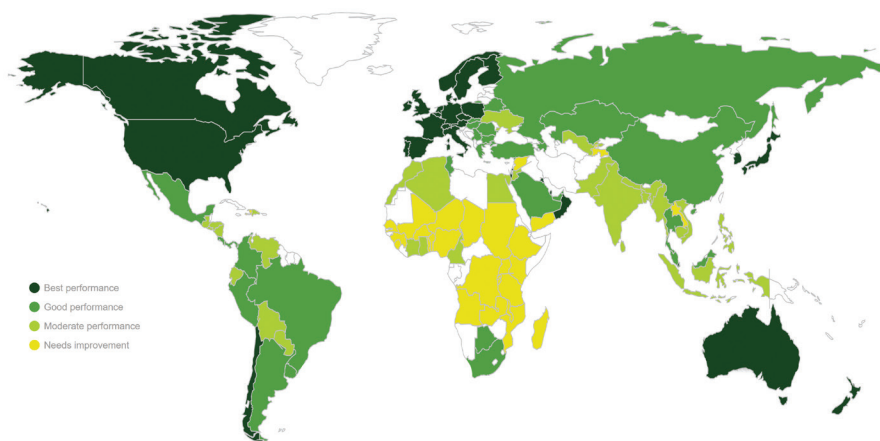
A DuPont először 2012-ben jelentette meg a globális élelmezésbiztonsági indexet, melynek kidolgozásával az Economist Intelligence Unit kutatócsoportját bízta meg. A társaság álláspontja szerint az egységes élelmezésbiztonsági mérőszámok kulcsfontosságúak a globális ellátásbiztonság javítása szempontjából. A mutató fókuszában az *élelmezési bizonytalanság mögött húzóó tényezők 105 országban történő vizsgálata áll, hogy egységes referenciaként szolgáljon a különféle kormányok, non-profit és termelői szervezetek között zajló egyeztetések során.*

Korunk legégetőbb problémái közé tartozik az éhezés, a megoldáshoz vezető úton azonban olyan határterületek figyelembe vétele is elengedhetetlen, mint például az élelmiszerek megfizethetősége, rendelkezésre állása, a tápanyagok minősége és biztonsága. A globális élelmezésbiztonsági index átfogó keretet nyújt a tema nemzetközi szintű megvitatására, ugyanakkor a helyi szintű beruházások és együttműködések hatásának mérésére is alkalmas.

A speciális aspektusokat mérő 25 globális mérőszám¹, illetve az összpontszámok egy interaktív „hőtérkép”-et alkotva rangsorolják a kutatásban résztvevő országok élelmezésbiztonsági helyzetét. A Global Food Security Index 2017 a fentiekben túl új elemet, a „Természeti erőforrások és rugalmasság” mérőszámát is bevezette, amely figyelembe veszi az éghajlatváltozás hatásait és a természeti erőforrások kimerülését. Az új faktor tekintetében az első helyezést Dánia nyerte el, míg Kína a 66. helyen szerepelt.

Az élelmiszerek megfizethetősége szempontjából az első Katar, míg rendelkezésre állásukat illetően az Egyesült Királyság vezet. Ami az élelmiszerek minőségét és biztonságát illeti, az első Portugália, míg Magyarországot ugyanezen a skálán a 33.

¹ Az integrált rangsorolási rendszer három aspektus szerint csoportosítja mérőszámait: megfizethetőség, elérhetőség, minőség.

Forrás: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country>

Meglepő ellentmondást tapasztalhatunk ugyanis az élelmezésbiztonság és élelmiszer-pazarlás között. Előzetes sejtéseink cáfolataként egyértelműen kirajzolódik, hogy *még a rendkívül alacsony élelmezésbiztonságú országok esetén is [pl. Zambia, Laosz, Szíria] is magas az élelmiszer-pazarlás aránya.*

A jelenség tehát nem csupán a fejlett országokra jellemző, hanem a fejlődő gazdaságok esetében is jelentős probléma, mindezzel egy időben figyelembe véve az itt is megmutatózó különbségeket. Ugyanis amíg az élelmiszer-pazarlás becsült mértéke Európában és Észak-Amerikában 95-115 kg/fő/év, addig ez a szám a Szubszaharai Afrika és Dél- és Délkelet-Ázsia esetében 6-11 kg/fő/év körül mozog [Boeck et al., 2017].

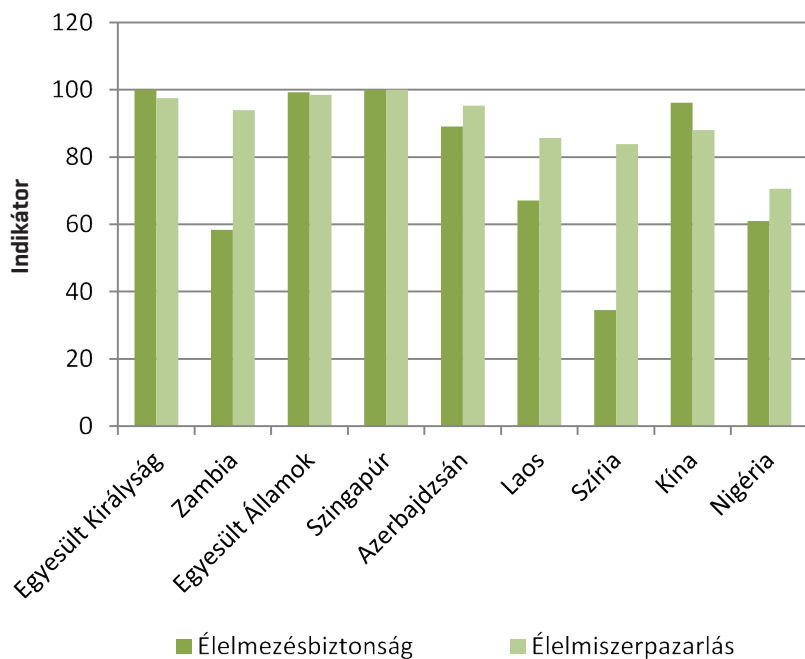
Az élelmiszer-elosztás terén megjelenő paradoxonra egy 2018-as, olasz kutatók által készített tanulmány is felhívja a figyelmet. Az anyagi depriváció mellett ugyanis egyfajta társjelenként szerepel az elképesztő mértékű élelmiszer-pazarlás. Ez utóbbi 1,3 milliárd tonnát tesz ki világszinten évente, amely egyben a globális élelmiszertermelés egyharmada. A FAO 2014-es kimutatásai alapján amennyiben az elpazarolt élelmiszer egy különálló

országgént kerülne megjelenítésre, az USA és Kína után a harmadik legnagyobb üvegházgáz kibocsátó lenne a világon. A téma szociális vetülete szintén rendkívül beszédes, hiszen az elpazarolt élelmiszer mennyiség négyszeresen is elegendő lenne a világon éhező 795 millió ember étkeztetésére [Michellini et al., 2018].

A jelenség hátterében számos tényező állhat az agrár-élelmiszer lánc, illetve a fogyasztó vonatkozásában egyaránt. A témában fellelhető fogalmak és rangsorolási rendszerek azonban sok esetben eltérőek és összezavaróak lehetnek.

A fejlődő országokban többnyire az élelmezés ellátási lánc korai szakaszában merül fel élelmiszer-pazarlás, és főként a földművelés, szüretelés, betakarítás vagy élelmiszerszállítás korlátozott technikai és pénzügyi forrásaira vezethető vissza.

Ezzel ellentétben a fejlett országokban az élelmiszer-pazarlás élelmiszer-vesztéséggént ismert és legtöbbször az ellátási lánc végén, valamint a viszonteladói és végső fogyasztói szakaszban jelentkezik. Hátterében a fogyasztói túlfogyasztás áll, illetve a kiskereskedők általi, esztétikai célú készletfelhalmozás helytelen gyakorlata.

Az élelmezésbiztonság és az élelmiszer-pazarlás mértéke egyes országokban

Saját számítás [Forrás: <https://foodsecurityindex.eiu.com>]

Ebben a küzdelemben fontosabb szerep juthatna olyan fő szakpolitikai területeknek, mint a mezőgazdaság, a halászat, vagy az élelmezés-biztonság. S ezzel ismét visszakanyarodtunk témánk kiindulási pontjához. Megoldási alternatívaként elosztási módszerek megfogalmazása, valamint az élelmiszerbankok és szociális bevásárlóközpontok bevonása a cél a pozitív társadalmi hatás elérése érdekében [Michellini et al., 2018].

A mérleg másik nyelvéen tehát újabb és újabb élelmiszerelosztási rendszerek és élelmezési módszerek kompenzálják a kereskedelmi és fogyasztói egyenlőtlenségeket. A hagyományos ellátási folyamatoktól a digitális tervezésig egyre szélesedik az újraelosztási és kiegyenlítő tevékenységek köre a már ismert szállítási modellek mindegyikén: business-to-consumer (B2C), business-to-business (B2B), peer-to-peer (P2P), consumer-to-business (C2B) és az aktív piaci és nem piaci szereplők bevonásával egyaránt.

Az élelmiszer-pazarlás közös ügy és közös probléma a fogyasztói szinttől, a kereskedelmen át a globális egyenlőtlenségi problémáig. A kérdést az Európai Unió is prioritásként kezeli, az Európai Számvevőszék 2016-os jelentésében pedig számos, a témában fontos állásfoglalást, illetve javaslatot fogalmaz meg. Az ellenőrzés meglepő önreflexiós készséggel teszi fel a kérdést: „Eredményesen járul hozzá az Európai Unió az élelmiszer-pazarlás elleni küzdelem révén az élelmiszer-ellátási lánc erőforrás hatékonyságához?” [Európai Számvevőszék, Különjelentés, 34/2016].

Megállapításuk alapján az EU törekvései egyelőre nem használják ki eredményesen a jelenlegi szakpolitikákat, ugyanis azok jobb összehangolása és koordinációja tűnne hatékonyabbnak a probléma megoldása érdekében. Az ellenőrzés során megfogalmazott állásfoglalások azonban nem csupán uniós, hanem globális szinten is konstruktív és átfogó értékűek.

Az élelmiszer-pazarlás egyre égetőbb társadalmi-gazdasági probléma, a kezeléséhez pedig elengedhetetlen többek között:

- az összefüggő és folyamatos lépések megtétele
- határozott koordináció
- az élelmiszer-pazarlás egységes meghatározása
- egyezményes kiindulási alap megfogalmazása.

„Az élelmiszer-pazarlás problémája az élelmiszer-ellátási lánc teljes egészén jelentkezik, ezért a lánc minden szakaszán fel kellene lépni úgy, hogy abból potenciálisan minden érintettnek haszna származzék. Hangsúlyt a megelőzésre kell fektetni, mivel a pazarlás elkerülése nagyobb előnyökkel jár, mint annak későbbi kezelése.” [Európai Számvevőszék, Különjelentés, 34/2016].

A megoldás és enyhülés tehát sokkal egyszerűbb és életszerűbb gesztusokon múlik, mint gondolnánk; az aktív szerepvállalás mintapéldáért pedig nem is kell túl messzire mennünk: a Magyar Élelmiszerbank 50 ezer tonnányi élelmiszert osztott szét indulása óta az országban, a szállítmányok összértéke pedig meghaladta a 25 milliárd forintot. A tavalyi év során az adományok több mint 300 000 emberen segítettek 350 karitatív szervezet közreműködésének is köszönhetően.

S hogy mi magunk mit tehetünk azért, hogy egy egyenlőbb szeletek legyenek azon a bizonyos globális tortán? A Magyar Élelmiszerbank Együnk Egymásért kampánya 2018-ban is interaktív adománygyűjtéssel igyekszik segíteni a rászorulóknak számára az élelmiszerellátást a téli időszakban. A jótékonyági kezdeményezés szeptemberben indult, a többi már csak rajtunk múlik!

A Global Food Security Index 2018-as jelentése lapunk lapzártájakor, 2018. október 16-án került közzétételre. Eredményei elérhetőek a következő weboldalon: a <https://foodsecurityindex.eiu.com/>

Irodalomjegyzék

- E. De Boeck, L. Jacxsens, H. Goubert, M. Uyttendaele [2017]: **Ensuring foodsafety in food donations: Case study of the Belgian donation/acceptation chain**. BE: Ghent University
- L. Michellini, L. Principato, G. Iasevoli [2018]: **Understanding food sharing models to tackle sustainability challenges**. IT: LUMSA University, Roma Tre University <https://foodsecurityindex.eiu.com/Country> Letöltés: 2018. szeptember 29. http://elelmiszer.hu/gazdasag/cikk/mi_az_a_globalis_elelmiszerbiztonsag Letöltés: 2018. szeptember 29.
- https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_34/SR_FOOD_WASTE_HU.pdf Letöltés: 2018. szeptember 29.
- <https://www.elelmiszerbank.hu/hu/eredme nyeink.html> Letöltés: 2018. szeptember 29.
- Fotó: pixabay.com
- https://www.elelmiszerbank.hu/hu/hirek/hireink/egyunk_egymasert_2018-ban_is.html